

irrelevante for dette problem. Det er desuden et hovedanliggende at undersøge relationerne mellem Fortescue's arbejder og mulige forlæg. Udgangspunktet for undersøgelsen er Richard of York's tronkrav i 1460, der også blev udgangspunktet for Fortescue's polemiske arbejder om tronfølgen. Forfatteren udskiller tre etaper i Fortescue's arbejder: 1) indlæg, der tilsigter direkte påvirkning af den engelske opinion til fordel for Lancaster indtil efteråret 1461, da parlamentet endeligt godkendte Edward IV's tronkrav og følgelig underkendte Lancaster's ret, 2) arbejder, der søger at påvirke den franske regering til intervention til fordel for Lancaster fra 1462 til slaget ved Tewkesbury 1471, og endelig 3) tilbagekaldelse af en række af argumenterne mod York's tronkrav efter Tewkesbury, hvor Fortescue faldt i hænderne på Edward IV. Dette førte til Fortescue's benådning og hans genoptagelse i rådet.

Af stor interesse er forfatterens påvisning af, at Fortescue's konception om tronfølgen efter al sandsynlighed havde sit forbillede i *lex Salica*, ligesom han på flere punkter viser afhængighed af de synspunkter, der fremførtes i den franske pamfletlitteratur omkring Troyes-traktaten 1420, der fastlagde huset Lancaster's arveret til den franske trone under forhold, der er sammenlignelige med York's indsættelse i arveretten til den engelske ca. 40 år senere. Litzen påviser, at formålet med Fortescue's arbejder var dobbelt: at hævde Lancaster's ret til den franske trone på grundlag af Troyes-traktaten og argumentere for det samme dynastis ret til den engelske ved at benægte berettigelsen af York's krav, der byggede på, at arveretten kunne overføres gennem kvinder. Et hovedpunkt i Fortescue's argumentation – i hvert fald indtil 1471 – var benægtelse af dette. – Fra dette synspunkt var Rosekrigene virkelig "a war of roses and lilies".

Litzen's stringente analyse af et hovedsynspunkt i John Fortescue's arbejder giver mere, end der loves i indledningen. Den tegner et skarpt billede af den dybt engagerede politiker, Sir John Fortescue's arbejdsmetode og giver os et solidt grundlag for at vurdere den gamle *Chief Justice's* arbejder i den kontekst, hvori de hører hjemme på godt og ondt: det 15. århundredes England.

Knud J. V. Jespersen

Ursula Hauschild: Studien zu Löhnen und Preisen in Rostock im Spätmittelalter. Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte, Bd. 19. Köln-Wien, Böhlau Verlag 1973. – viii + 229 s. DM 36.

Under ét synspunkt er Ursula Hauschild's dissertation vigtig; den fremlægger et ganske omfattende materiale for varepriser og lønninger hentet fra rostockske kæmner- og hospitalsregnskaber fra perioden 1250–1530. Medens serierne fra det 15. århundredes begyndelse er nogenlunde ubrudte, er materialet før 1400 altfor usammenhængende til at kunne gøre krav på repræsentativitet. Præsentationen af pris- og lønmaterialet er dog behæftet med en række tekniske mangler; der savnes datering af prisnotitserne (det gælder naturligvis specielt kornpriser, men også sæsonlønninger), der savnes redegørelser for materialets art (engrospriser, detailpriser osv.), og opstillingen er endelig ikke altfor overskuelig.

Forfatterindens hovedinteresse har været den jævne befolknings levevilkår.

Hendes behandling af diskussionen om senmiddelalderens økonomiske og sociale kriser er noget summarisk og næppe altid fair; men hovedresultatet har dog betydning: at den skæring mellem løn- og priskurver, der kendes fra vest- og centraleuropæiske byer ikke har gyldighed for Rostock; derimod finder der åbenbart en vis udjævning sted mellem de højest og lavest lønnede håndværkerprofessioner og ufaglærte arbejdere. Resultatet (der vel foreløbig kun har gyldighed for Rostock) er dog nok i en vis udstrækning afhængigt af forfatterindens beregningsmetoder, som fremtræder noget unuancerede, men det kan nok have en vis sandsynlighed for sig i betragtning af Rostocks placering som eksporthavnby.

E. Ladewig Petersen

Ulrich March: Die Wehrverfassung der Grafschaft Holstein. Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte. Bd. 96. 1971. – 182 s.

Hensigten med denne afhandling, hvis grundlag er forfatterens disputatsarbejde fra 1970, er »im Rahmen der gegebenen Möglichkeiten die verfassungsrechtlichen Grundlagen des älteren holsteinischen Wehrwesens aufzuzeigen« (s. 9). Afhandlingen rummer desuden et opgør med den ældre forfatningshistoriske forsknings synspunkter og resultater – herunder ikke mindst Werner Carstens' grundlæggende arbejder (publiceret i ZSHG, Bd. 55, 63 og 74/75) – der på visse punkter omformuleres, nuanceres og korrigeres. Tidsmæssigt ligger undersøgelsens tyngdepunkt i de to første århundreder af det Schauenburg'ske hus' regering, d. v. s. det 13. og 14. århundrede.

Afhandlingens første del konfronterer forsvarsordningens sædvaneretlige og rigsretlige forudsætninger, og det konkluderes, at lenssystemet i sidste halvdel af det 12. århundrede fortrængte den sædvanemæssigt udviklede forsvarsordning; men først efter slaget ved Bornhoved 1227 skabtes de egentlige forudsætninger for at udvikle »einer territorialen Wehrverfassung« (s. 39), hvorved må forstås en samlet ordning for hele Holsten med »die Wehrhoheit« placeret inden for grevskabets rammer. Endelig afløstes lensrytteriet fra første halvdel af det 14. århundrede gradvis af lejhære.

Det er afhandlingens centrale tese, at der perioden igennem bestod en snæver vekselvirkning mellem udviklingen i den almindelige forfatning og forsvarsordningen. Afhandlingen koncentrerer sig derfor om undersøgelsen af sammenhængen mellem de enkelte befolkningsgruppers retlige stilling og deres militære rolle ifølge forsvarsordningen (adelen, s. 54–88, byerne, s. 88–121, bønderne, s. 121–179). Det konkluderes, at der bestod en klar sammenhæng mellem den holstenske »Territorialverfassung« og forsvarssystemet: ridderskabets stærke stilling overfor grevernes svagere position, den forskelligartede udvikling i Vest- og Østholsten, forskellen mellem ejendomsbesiddere og ejendomsløse – alt dette afspejles i forsvarsordningen. Omvendt bidrager studiet af forsvarssystemet også til på visse punkter at kaste lys over den almindelige forfatningsudvikling.

Af stor interesse er forfatterens behandling af forholdet mellem landsherren og den stand, der først og fremmest ydede kvalificeret krigstjeneste, adelen.